

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ДЕННИКИ ПЕТРА СОРОКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄПИСІВ ПИСЬМЕННИКІВ-СУЧАСНИКІВ

Царик Любов Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії

і методики української та світової літератури,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

liubovtsar@gmail.com

Однією із складових частин знань у шкільному курсі літератури є біографічні відомості про письменника, які, як наголошує А. Ситченко, несуть пізнавальне значення й допомагають інтерпретувати твори митця. «Ці відомості мають і виховне значення для читачів-учнів, які орієнтуються на приклад життя і діяльності автора виучуваного твору» [2, с. 97].

Серед джерел вивчення біографії письменника науковці і вчені-практики виділяють щоденники. Щоденники були і залишаються важливою складовою творчості багатьох українських митців, зокрема Т. Шевченка, І. Франка, В. Винниченка, А. Любченка, О. Довженка, В. Симоненка, О. Гончара, І. Жиленко. Використання їх на уроках з вивчення життєвого і творчого шляху письменника сприяє глибшому розумінню учнями естетичної та філософської концепції автора. «Щоденник – це можливість безпосередньо передати читачеві власну точку зору на навколишній світ, це певна позиція митця у ставленні до свого оточення та проблем сьогодення» [1, с. 628].

Щоденник як джерело вивчення біографії письменника надає його творчому портретові цілісності та вивершеності.

Денники Петра Сороки, які автор писав впродовж кількох десятиліть, – це роздуми і про специфіку жанру та його історію, і про своє покликання у

літературі та болісні шукання істини, і критичні (часто суперечливі) оцінки творчості як класиків української літератури, так і сучасних митців. На глибоке переконання письменника, «інтерес до такого письма – межово щирого, відкритого, без домішки фальші та імітації, яку одразу ж вловлює уважний читач – зростає. Щоденники жодне кіно ні замінити, ні потіснити не зможе [3, с. 7]. П. Сорока пояснює своє звертання до цього жанру внутрішньою потребою сповіді перед читачем, специфікою своєї душі.

Безперечно, денники Петра Івановича у першу чергу прислужаться учителям-словесникам при вивченні його творчості у контексті літератури рідного краю, що уведена до програми «Літературна Тернопільщина». Перед учнями має постати не тільки поет-гуморист, поет-лірик, а й прозаїк-філософ. О. Яровий, наголошуючи на філософському звучанні прози П. Сороки, відносить його до тих письменників, які «думають і вчать думати» [3, с. 4]. З огляду на покликання сучасної літературної освіти це вкрай важливо. Роздумуючи над денниками письменника, М. Жулинський назвав їх високою літературою: «Вона лягла мені на душу. Я поріднився з Вами переживаннями Вашої душі» [3, с. 364].

Денники П. Сороки можуть стати і джерелом вивчення життєвого і творчого шляху цілого ряду сучасних українських письменників, адже, як амбіційно зазначав письменник, його «літературні денники мають бути путівниками для читача у світі мистецтва» [3, с. 189]. Важко не погодитися із цим твердженням письменника, адже на сторінках його діаріюшів переважають роздуми і критичні, часто суперечливі, часто дискусійні оцінки творів багатьох сучасних митців.

Щоденникові записи про творчість М. Левицького, Р. Андріяшика, І. Гнатюка, Я. Павуляка, Б. Бастюка, С. Сапеляка, Л. Романчук будуть цікавими елементами уроків літератури рідного краю.

Особливо важливими будуть денники П. Сороки на уроках вивчення сучасної лірики і прози. Учитель знайде у них не тільки враження про зустрічі та спілкування із багатьма майстрами художнього слова, а й роздуми про їх

творчість: захоплення витонченим стилем Ю. Андруховича, Б. Щавурського, С. Процюка, С. Жадана, В. Медведя; «теплом і сяйвом» поетичних збірок Т. Севернюк, С. Антонишин, В. Іллі, М. Біденка, Г. Тарасюк, В. Голобородька; красою слова Р. Іваничука, Ю. Мушкетика, М. Руденка, Д. Міщенко, М. Медуниці, Р. Дідули, Олесі Галич.

Є у денниках П. Сороки цілий ряд цікавих думок з приводу багатьох творів Галини Пагутяк, яку письменник цінував дуже високо. Зокрема, один із записів вражає ширістю захоплення талантом авторки: «Читаючи «Писаря східних воріт Притулку» Галі Пагутяк, страждав від думки, що ніколи такої книги не напишу, хоч, може, саме про таку книгу і мріяв» [3, с. 161]. Цей та інші фрагменти із щоденників П. Сороки можуть бути використані на уроках в 11-му класі під час вивчення прози письменниці.

Афористичні вислови – філософські роздуми про літературний процес, письменницьку долю можуть стати епіграфами уроків як за творами самого П. Сороки, так і інших письменників. Вони настільки влучні, пройняті любов'ю до слова, до книги, що продумана робота з такими епіграфами сприятиме формуванню вдумливих читачів, поціновувачів рідної літератури, розвитку зв'язного мовлення молоді. Найкраще, на нашу думку, цю тезу розкриває фрагмент із листа письменника Миколи Руденка до автора денників: «Прочитав Вашу книжечку з такою радістю, якої давно не переживав... З великою заздрістю поставився до вашої мови. Я ніби напився з гірської криниці. Яка ж багата у Вас мова. Я так не втну. Відчуваю себе злидарем у цьому сенсі. Ви виростили в Галичині, а я виріс на просторах матушки Росії» [3, с. 159].

У творчій спадщині Петра Івановича Сороки, яка потребує глибокого, всебічного дослідження, є ще багато різножанрових текстів, що можуть стати джерелами вивчення життєписів митців слова: ґрунтовні монографії, літературні портрети, наукові і ювілейні статті, передмови, нариси, есеї, ліричні вірші-посвяти і, безперечно, роман-колаж про Тимофії Бордуляка «Посох». Зрештою, книга «Жезл і посох», написана у формі діаріуша, вартує того, аби бути уведеною до списку творів для самостійного читання старшокласниками і

студентами. Оскільки персонажами роману-мозаїки «Жезл», окрім гетьмана Івана Мазепи та інших історичних осіб, є козацький літописець Самійло Величко та поет Іван Величковський, то його прочитання дасть змогу краще усвідомити особливості «Української літератури доби Ренесансу і доби Бароко» – теми, що вивчається оглядово у розділі «Давня література». Головне ж – сприятиме розумінню традицій і тяглості процесу розвитку української літератури і значення давньої культурної спадщини свого народу для майбутніх поколінь.

Використання «Денників» Петра Сороки на уроках української літератури допоможе учителю формувати у молоді уміння висловлювати власні судження про життя і творчість письменника, давати оцінку художнім творам на основі критичного мислення, знаходити і систематизувати інформацію з різних джерел. Творче поєднання фрагментів із денників письменника різних років із нестандартними формами проведення занять, інноваційними технологіями, проведенням зустрічей із письменниками (що Петро Іванович цілеспрямовано і послідовно робив як у студентських аудиторіях, так і на телебаченні) буде сприяти формуванню емоційно-ціннісного ставлення до книги, усвідомленню ролі краси і сили художнього слова у житті людини.

Список використаних джерел

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова. Чернівці: Золоті Литаври, 2001. 626 с.
2. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
3. Сорока П. Денники 2004-2005 років. Тернопіль: СОРОКА, 2006. 364 с.
4. Сорока П. Жезл і посох. Київ: Український пріоритет, 2015. 336 с.